

Naujienu Antroji Dalis

NR. 643

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

XXIII METAI

MŪSŲ TEISĖ Į MAŽĄJĄ LIETUVĄ

J. A. STIKLORIUS

Šio straipsnio autorius, Jonas Arvydas Stiklorius, yra sūnus vieno žymiausių Mažosios Lietuvos veikėjų, Jokūbo Stikloriaus.

Jonas A. Stiklorius, gimęs 1914 m. balandžio 29 d. Tižėje, užaugo Klaipėdoje ir Kaune, kur baigė Vytauto Didžiojo gimnaziją, teisės mokslus baigė Berlyne, dirbo teisės srityje Lietuvoje, o Amerikoje dar baigė teisių mokyklą Philadelphijoje, veikia Amerikos lietuvių kultūrinėje bei visuomeninėje srityse ir VLIKE atstovauja Mažosios Lietuvos Lietuvių Tarybai. (Plačiau apie Stiklorius Liet. Enciklopedijoje XXVIII t. 522 psl.)

Mes reikalaujame Lietuvai laisvės. Nors Lietuva jau ir 25 metus kenčia sovietinio okupanto priespaudą, bet mes reikalaujame Lietuvai laisvės ir nenustosime jos reikalavę, kol Lietuva bus vėl laisva. Mes reikalaujame laisvės ne tik Didžiajai, bet ir Mažajai Lietuvai.

Šiam reikalavimui mes turime svarių stiprių argumentų, kurinos mes turime ne tik prisiminti, bet ir būti pasiruošę juos pateikti, jeigu ateityje bus svarstoma Didžiosios ir Mažosios Lietuvos ateitis atitinkamoje tarptautinėje institucijoje arba forume. Tiesa, mes šiuo metu dar nežinome, kada, kur ir kokiaje formoje mes turėsime proga šiuos savo teisėtus reikalavimus pateikti tokiam tarptautiniam forumui, tačiau turime būti pasiruošę, nes negalime žinoti, kur ir kaip tai įvyks. Kada ir kur toks forumas bus? Tik prisiminkime, kad kol kas, nors antrasis pasaulinis karas baigėsi prieš daugiau negu 20 metų, 1945 metais, hitlerinės Vokietijos kapituliacija, dar vis nėra taikos sutarties tarp nugalėtojų — alijantų ir Vokietijos. Šiuo momentu sunku numatyti, kada ir kur ir kokiomis aplinkybėmis įvyks tokio ar panašaus pobūdžio tarptautinės derybos, bet čia svarbu pabrėžti, kad mes turime įsisamontinti savo teises ir jų pagrindus.

Mūsų teisės yra ir istorinio, ir teisinio, juridinio pobūdžio. Istoriniai argumentai yra plačiai išdirbti ir gerai žinomi. Jie remiasi tuo faktu, jog Mažoji Lietuva, kiek tik rašytinė istorija siekia, visados buvo tik lietuvių kilmės žmonių gyvenama. Ar jie buvo lietuviai, žemaičiai ar prūsai ir, jeigu vadinosi prūsais, tai ar jie buvo lietuvių broliai ar tik pusbroliai yra klausimai, kuriuos galime

palikti istorikams specialistams, tačiau mums aišku, kad tikrieji Mažosios Lietuvos pirminiai gyventojai, autochtonai, yra lietuvių kilmės žmonės. Tą žinojo jau ir Didysis Lietuvos kunigaikštis Vytautas, kuris savo dramatiškame susitikime Salyno saloje su vokiečių ordino magistru jau pasakė, kad "prūsai irgi mano tėvų žemė ir aš jos reikalausiu iki Osos". Tas faktas, kad vėliau Vytautui nepavyko šio savo visai teisėto ir suprantamo reikalavimo įvykdyti, visai ne nekeičia jo didelės reikšmės mums.

Mes galime pareikšti, kad mūsų istoriniai argumentai Mažosios Lietuvos atžvilgiu yra aiškesni ir geresni negu vokiečių ir lenkų, jau nekalbant apie rusus, kurie neturi nieko kas bent iš tolo būtų panašūs į istorinius pagrįstą pretenziją į Mažąją Lietuvą. Jie jos niekad neturėjo. Trumpai užsitęsusi rusų okupacija tuo laiku, kai rusai vijosi besitraukiantį iš Rusijos Napoleoną, liko trumpu ir nereikšmingu epizodu. Sovietų Sąjunga, kuri dabar okupuoja ir administruoja Mažąją Lietuvą, neturi į ją jokių istoriniai pagrįstų reikalavimų. Lygiai taipogi svarbu mums žinoti, kad ji neturi ir jokios juridiniai, teisiniai pagrįstos pretenzijos į Mažąją Lietuvą.

Kalbant apie juridinio pobūdžio teises į Mažąją Lietuvą, yra tikslu, aiškesniam reikalo supratimui, kalbėti atskirai apie dvi Mažosios Lietuvos dalis, būtent vieną, šiaurinę dalį, į šiaurę nuo Nemuno, kurią įprasta vadinti Klaipėdos kraštu, ir kitą, pietinę, vadinamąją pietnemuniu, būtent tą, kuri vo-

MARTYNAS JANKUS IŠ BITENŲ, Mažosios Lietuvos vadavimo ir su visa Lietuva sujungimo skatintojas ir įkvėpėjas.

kiečių valdymo laikais buvo šiaurinė rytprusių provincijos pusė, ir kurią dabar sovietai okupantai vadina Kaliningrado sritimi. Kalbant apie šiaurinę Mažosios Lietuvos dalį, būtent apie Klaipėdos kraštą, reikia pasakyti, kad jis visai, be jokių abejonių, yra Lietuvos dalis, ir kad tai yra faktas, kurį pripažįsta net dabartiniai Lietuvos okupantai, padarę Klaipėdos kraštą okupuotosios Lietuvos dalimi, ir ką pripažįsta ir dabartinė Vakarų Vokietijos vyriausybė. Klaipėdos krašto vokiečių balsai, tvirtinantieji, kad Klaipėdos kraštas turįs būti vokiškas, yra tokie silpni ir nereikšmingi, kad į juos galima nekreipti dėmesio. Tad, dėl Klaipėdos krašto, galima sakyti, visi sutaria — jis yra Lietuvos dalis. Jeigu Lietuva bus laisva, bus ir jisai. Jis yra okupuotosios Lietuvos dalis. Jis bus ir laisvosios Lietuvos dalis.

Kiek kitaip yra, juridiniu atžvilgiu, su pietine Mažosios Lietuvos dalimi, pietnemuniu. Jis šiuo metu yra faktinėje Sovietų Sąjungos okupacijoje ir

administracijoje ir yra jų jungtas, keistu būdu, ne į jų pačių okupuotąją Lietuvą, bet į Rusijos soc. fed. sov. respubliką RSFSR ir pavadintą "Kaliningrado sritimi." Čia mums svarbu įsidėmėti ir pabrėžti, kad Sovietų Sąjunga valdo šią sritį, pasiremdama tik nuoga, fizine ginklo jėga, ir kad ji neturi jokios juridinės teisės į ją. Sovietai mėgsta skelbti, kad Mažosios Lietuvos okupacijos juridinį pagrindą sudaro sutartis, sudaryta po antro pasaulinio karo, 1945 metais, tarp "Trijų Didžiųjų", būtent Churchillio, Trumano ir Stalino, Potsdamo mieste, Vokietijoje, ir dėlto žinoma kaip Potsdamo susitarimas. Sovietai tvirtina, kad ši sutartis, ypač jos penktasis straipsnis, duoda jiems juridinį pagrindą valdyti Mažąją Lietuvą. Pažiūrėkime, ką gi tas penktasis straipsnis sako. Jis yra tiek reikšmingas, kad verta jį pacituoti ištiesai.

Štai jo originalus tekstas, anglų kalba:

V. City of Königsberg and the Adjacent Area.

"The conference examined a proposal by the Soviet government to the effect that pending the final determination of territorial questions at the peace settlement, the section of the western frontier of the Union of the Soviet Socialist Republics which is adjacent to the Baltic sea should pass from a point on the eastern shore of the bay of Dancig to the east, north of Braunsberg, Goldap, to the meeting point of the frontiers of Lithuania, the Polish republic and East Prussia.

The conference has agreed in principle to the proposal of the Soviet government concerning the ultimate transfer

(Nukelta į 2 psl.)

Vyr. Mažosios Lietuvos Gelbėjimo Komitetas ir jo bendradarbiai: Sėdi (iš kairės dešinėn). Vilius Šaulinskis, Jurgis Lėbartas, Martynas Jankus ir Jonas Vanagaitis. Stovi (bendradarbiai): Stepas Darius, Antanas Ivas-Ivaškevičius ("Dėdė iš Amerikos"), Aleksandras Marcinkevičius, Juozas Pronskus.

MŪSŲ TEISĖ I MAŽĄJĄ LIETUVĄ

(Atkelta iš 1 psl.)

to the Soviet Union of the city of Königsberg and the area adjacent to it as described above, subject to expert examination of the actual frontier.

The President of the United States and the British Prime Minister have declared that they will support the proposal of the conference at the forthcoming peace settlement".

Išvertus į lietuvių kalbą, tai reikštų:

V. Karaliaučiaus miestas ir sritis.

Konferencija svarstė Sovietų vyriausybės pasiūlymą kad tol, kol taikos konferencija galutinai neišspręs teritorinių klausimų, Sovietų Sąjungos vakarų sienos dalis, prieinanti prie Baltijos jūros, turėtų eiti nuo taško rytiniame Dancigo įlankos krante į rytus, eidama į šiaurę nuo Braunsbergo ir Goldapės iki taško kuriame susieina Lietuvos, Lenkijos respublikos ir Rytprūsių sienos.

Konferencija principu sutiko su Sovietų Sąjungos vyriausybės pasiūlymu, liečiančiu galutinį Karaliaučiaus miesto ir srities, kaip aukščiau aprašyta, perdavimą Sovietų Sąjungai, po to kai žinovai bus tiksliai nustatę sieną.

JAV prezidentas ir D. Britanijos ministras pirmininkas yra pareiškę, kad jie parems šį konferencijos pasiūlymą būsimoje taikos konferencijoje.

Kaip matome, šis straipsnis visai nesako, kad Mažoji Lietuva jau galutinai atiduodama sovietams valdyti visiems laikams. Jis kalba tik apie laikiną administraciją, kol bus sudaryta pastovi taikos sutartis — kurios, kaip žinome, ligi šiol vis dar nėra.

Pažiūrėkime, ką šiuo klausimu sako tarptautinė teisė:

Kai Vokietija 1939 m. pradėjusi totalinį karą, ji 1945 m. totaliniai pralaimėjo, tai alijantai — būtent J. A. V., Anglija, Prancūzija ir SSSR — turėjo ne tik teisę, bet net ir pareigą nepalikti nugalėtosios Vokietijos teritorijoje anarchijos, bet sudaryti laikiną administraciją, condominium'o formoje. Tokiu būdu alijantai turėjo pilną teisę padalinti nugalėtąją Vokietiją į keturias zonas ir jas laikinai administruoti. Svarbu tačiau pabrėžti, kad teisė sudaryti laikiną administraciją visai neduoda teisės tą teritoriją pasisavinti, ką aiškiai patvirtina vakarų alijantai, būtent J. A. V., Anglija ir Prancūzija, kurie ir negalvoja jų aministruojamąsias Vakarų Vokietijos dalis paversti savo valstybių dalimis.

Sovietų Sąjunga tačiau, dar tais pačiais metais, būtent 1945 m. spalio 17 d. įjungė Mažąją Lietuvą į Sovietų Sąjungą ir tuo sulaužė Potsdamo susitarimą, kuris jai pavedė, kaip matome,

KLAIPEDIETIS JURGIS VESULS

Kai aš buvau Klaipėdos miesto, geležinkelių ir uosto komendantu

Kai tik 1920 m. sausio 15 d. prancūzai atsikraustė į Klaipėdos kraštą, visur nuaidėjo viena kalba, jog lietuviai dabar visais atsitikimais turės lygias teises su vokiečiais. Šita man giliai įsmigo į širdį ir aš pasiryžau to siekti. Visur ir visada kreipiausi pirma lietuviškai ir reikalavau, kad su manim taip kalbėtų. Tuo būdu aš įsigijau daug priešų ir nemaža sau neskanios košės prisiviriau.

Būdamas net 14 svetimų vaikų globėjas, dažnai turėjau reikalų teisme.

Kartą 1922 m. gruodžio 28 dieną buvau teisme ir kalbėjau si su globos teisėju Lerke, neseniai atvykusiu iš Vokietijos. Jis man pradėjo nurodinėti, kaip aš, kaip globėjas, turis apsieiti būdamas pas teisėją ir t. t.

— Jei Tamsta nori man čia pamokslą sakyti, tai sakyk mano motinos kalba — lietuviškai! Šią aš gerai moku ir suprantu, o vokiškoji šneka man per vieną ausį įeina, per kitą išeina, — bereikalingas tamstai čia darbas. Jei norite, rašykite raštu. Tada galite ir vokiškai, — išdrožiau aš jam.

Lerke labai susierzino ir nubaudė mane 24 valandom arešto, atimdamas iš manęs visus

tik laikiną administraciją, o ne teisę pasisavinti, kas yra ryškus, didelis skirtumas. Jeigu sovietai būtų norėję teisėtai elgtis, tai jie būtų turėję palaukti iki taikos konferencijos ir tenai tą klausimą kelti atitinkamoje, prideramoje formoje. Pasielgę neteisėtai, priešingai aiškiai susitarimo raidei ir dvasiai, sovietai sulaužė Potsdamo susitarimą, ir dėl to, einant bendrais tarptautinės teisės principais, nustojo teisės iš viso remtis tuo jų pačių sulaužytuju Potsdamo susitarimu ir juo naudotis savo naudai, kiek tai įmanoma. Kadangi nėra kito teisinio nuostato, išskyrus tik Potsdamo susitarimą, kuriuo sovietai galėtų bent mėginti remti savo teises į Mažąją Lietuvą, tai mes iš to galime padaryti visai teisėtą išvadą, kad iš viso nėra jokio teisinio nuostato, kuriuo sovietai galėtų paremti savo pretenzija į Mažąją Lietuvą, iš ko seka tolimesnė išvada, kad jie tenai sėdi visai be jokio teisinio pagrindo. Tai mums nepaprastai svarbus ir reikšmingas faktas, kurį turėtume gerai atsiminti, ir reikaliui atėjus, atitinkamai panaudoti.

Šiuo momentu, tiesa, Sovietų Sąjunga atrodo stipri, tačiau istorijoje nieko nėra amžino, ir gali ateiti diena, kad Sovietų Sąjunga, ar tai vidurinio puvimo ar išorinės jėgos verčiama, sugrius. Tada tai mes galėsime iškelti savo teises, ir tada mes norime likėtis. Didžioji ir Mažoji Lietuva, dabar kartu kenčiančios sovietinę priespaudą bendrai džiaugsis laisve.

pinigus, dokumentus ir visus kitus daiktus.

Sėdėdamas kalėjime prašiau teismo prezidentui pareiškimą, jog esu nekaltai nubautas ir prašiau bausmę panaikinti. Atsėdėjęs 7 valandas buvau išleistas, bet konfiskuotų daiktų man negrąžino.

1923 m. sausio 7 d., būdamas įsitikinęs lietuvis, prisidėjau prie lietuvių savanorių, kad bendromis jėgomis išvytume iš Klaipėdos krašto okupantus prancūzus. Sausio 9 dieną su 32 savanoriais paėmėm Bajorus. Čia paėmėm į nelaisvę prancūzų prefekto pavaduotoją, 2 komisarus ir apie 20 policininkų su ginklais, 1 automobilį ir 2 kulkosvaidžius.

Vyriausio vado parėdymu, Bajorų komendantui išvykus į Gindulius, aš buvau paskirtas Bajorų komendantu ir tas pareigas ėjau iki sausio 16 dienos. Nuo tos pat dienos buvau paskirtas Klaipėdos miesto komendantu. Tuo laiku Klaipėdos mieste buvo netvarka: direktorijoj dar tebesėdėjo direktoriai Reidys ir Matzys ir pas "Volksstime" redaktorių Heningsą spausdino atsisaukimus ir klijavo juos mieste, jog jie dar kraštą tebevaldą. Į uostą buvo įplaukęs lenkų kreiseris "Pilsudskis", o mano pirmtakas miesto komendantas Bruzdeilinas buvo kažkur dingęs.

Pirmoj eilėj įspėjau visus redaktorius iš spaustuvės neišleisti nė vieno necenzūruoto spausdinio, o priešingai — grasinau areštuoti ir spaustuvės mašinų sunaikinimu. Reidį ir Matzį liečiau išgabenti į šilutę ir ten leisti jiems nuo tokio "valdymo" pailsėti. Lenkų kreiseris tos pačios dienos 5 val. vakaro išplaukė iš uosto, ir mieste įsivyravo tvirtesnė rimtis.

Sausio 17 dieną turėjau geroai darbo kol savanoriams suradau patalpų. Sausio 18 d. atsiminiu ir krašto teismo man padarytą skriaudą. Turėjau parodyti, ką reiškia bausti už lietuvišką šneka. Pasiėmiau 8 savanorius ir sėdęs automobiline nuvykau prie teismo namo, kurio visus išėjimus apstaciau savanoriais. Pasiėmęs su savim 2 ginkluotu vyrų įėjau į teismą. Mus pasitikęs teismo prezidentas p. Plėvė manęs paklausė, ar aš ieškas Lerkės ir pats pasakė, kad Lerkė išbėgęs į vaterlandą. Vėliau sužinojau, kad Plėvė man sumelavo. Jis tuose pačiuose teismo namuose buvo pasislėpęs. Aš Plėvei įsakiau skubiai sukviesti visus teisėjus, valstybės gynėjus bei vyr. sekretorius. Jiems susirinkus, visus išrikiavau ir prabilau:

— Dabar Klaipėdos kraštas yra mūsų, lietuvių. Mes taip pat turėtume elgtis, kaip jūs, vokiečiai, elgėtės su mumis. Tačiau aš to nedarysiu — į daboklę jūsų nesodinsiu, nors nuo mažos bausmės neišsisuksite, ir daviau komandą:

Auf Vordermann antreten!

Drei Stunden still stehen! — o širdy vienas gailėjausi, kad taip maza teturim šautuvų: būtų gerai juos po šautuvais pastatyti ir dar kuprines užkabinti.

Valstybės teismo prezidentą p. Plėvę pastačiau dešiniajame sparne, kaip vyriausiąjį, o vyr. valstybės gynėją Merkį jo užnugarį, ir taip sustaciau apie 20 vyrų. Teisėjas Pluemicke stovėjo kairiame sparne. Po kurių 10 minučių jis atsisuko į mane, paėmė mano ranką ir prašė atleisti. Tada aš pasakiau:

— Jei sis senas ponas prašo atleisti, tatai padarysiu, bet kol kas jūs likusieji turite tol stovėti, kol vyr. valstybės gynėjas man pristatys visus 1922 m. gruodžio 28 dieną neteisėtai konfiskuotus ir negrąžintus daiktus.

Merkys išbėgo. Po kurio laiko jis grįžo su mano daiktais, bet mano prisipažinimo lapo, kurį aš buvau tada jiems pasirašęs, jis neturėjo. Atsisakiau daiktus priimti, kol nebus suraštas prisipažinimo lapas. Po pusvalandžio Merkys grįžo labai nusiminęs ir išprakaitavęs: lapo jis niekur neradęs. Už tokią netvarką teismo ponuliams aš dar gerokai pipirų daviau. Tada p. Plėvei įteikiau lietuvišką vėliavą, įsakydamas ją iškabinti ant teismo rūmų ir tą darbą pačiam prižiūrėti.

— Pone, mes jau turime keturias vėliavas: anglų, prancūzų, italų ir japonų. Kur anąsias aš turiu dėti? — paklausė manęs Plėvė. Aš jam atsakiau, kad reikia iškabinti visas keturias, o lietuviškąją aukščiau visų.

Oras buvo ramus ir gražus. Užtraukiant mūsų vėliavą, ji apglėbė visas keturias, nes buvo didesnė, ir atrodė, kad jos globoje randasi tos visos keturios valstybės... Paskui ji pakilo į aukštį ir didingai plevėsavė. Tada sušukom griausmingai tris kart valio ir nuvykom į savo štabą, o įbaugintieji teismo ponuliai movė tiesiog per kopas į vaterlandą.

Tą patį vakarą anglai pareiškė, kad jie nespriešinsią, jei ir lietuviai Klaipėdos kraštą valdysią; reikią tik žiūrėti, kad būtų tvarka.

Atrodė viskas tvarkoj, bet traukiniai nebekursavo. Sausio 19 dieną štabas sprendė ką čia reikėtų paskirti geležinkelių komendantu, kad priverstų traukinius kursuoti. Jau keturi mėginę ir niekas jiems neišėję. Tada aš pasiūliau jiems šį reikalą sutvarkyti, pareiškdamas, jog dar šiandien traukiniai pradės tvarkingai kursuoti. Atsisakiau iš miesto komendanto pareigų ir pasiėmęs 50 ginkluotų savanorių, nuvykau į geležinkelio stotį. Paliepiu pas mane pakviesti stoties viršininką ir jam pareiškiau:

— Duodu tamstai 15 minučių laiko pagalvoti ir atsakyti: manote trakinį leisti eiti, ar ne? Dabar eikite!

— O jei aš neesiu? — dar jis paklausė.

— Tada aš jus visus sukišiu į vagonus ir iki vieno bematant išgabensiu į vaterlandą.

Po 10 min. atvyko stoties viršininkas ir pareiškė važiuosiąs

KAI AŠ BUVAU ...

13,45 val. Tada aš įėjau į jo kabinetą ir pranešiau, kur reikia, jog traukinys iš Klaipėdos Pagėgių link išeis 13,45 val.

Sausio 23 dieną man buvo atsiųstas padėjėjas p. Kurmis.

Vėliau ta pati istorija buvo uoste. Tad sausio 26 d., stoty palikęs Kurmį savo vietoje, nuvykau į uostą ir ločių bokšte užėmiau vieną kambarį. Čia pamaciau, kad uosto valdininkai Rathe ir Niebur su laivais "Sarrūnas" (Schlickmann) ir "Ausrā" (Hagen) tebetarnavo prancūzų karo laivams.

— Nuo šios valandos be mano sutikimo su laivais prancūzams nebedirsite, — įsakiau valdininkams Ratkei ir Nieburui. Pirmojo prancūzų reikalavimo neišpildžius, jie daugiau nebereikalavo.

Po kelių dienų, man esant uoste, gavau iš sukilelių vyr. štabo tokį įsakymą: "Šį vakarą 20 valandą atvykti į štabą. Iki tos valandos atitraukti iš uosto visus ginkluotus savanorius, kad nepatektų į nelaisvę. Anglai ir prancūzai reikalauja iki 23 valandos Klaipėdą apliešti."

20 val. atvykau į štabą. Kurmis pranešė, kad stoty vokiškieji tarnautojai jų nebeklauso. Aš tuojau nuvykau į stotį. Viršininko nebuvo. Jis buvo užsirašęs savo kabinete. Geruoju neišleidyčiau, pečiai išverčiau duris ir pareikalavau:

— Tučiuojau tamsta išgabensiu į šilutę visus lietuviškuosius vagonus, arba būsi čia pat vietoje susaudytas. — Davė parėdymus, ir mūsų kroviniai su kasa (išdu) , lydimi ginkluotų savanorių, išvažiavo į šilutę, o mes, likusieji, pasirengėm kovai. Tačiau prieš 23 val. anglai ir prancūzai ultimatumą atsiėmė.

Keletą dienų vėliau vienas anglų karo laivo karininkas pasikvietė mane ant laivo ir pavaišinęs, pradėjo įtikinėti, kad mes turime prancūzams stengtis daryti nemalonumų, tada jie greičiau išsikraustysią. Siūlė uždrausti gabentis į laivus maistą, reikia, esą, jiems sugadinti vandentiekį, šviesą ir t. t.

Dar tą patį vakarą įsakiau visą į laivus nešamą maistą konfiskuoti ir perduoti mano žmonėms. Antrą rytą apie 9 val. man buvo pranešta, kad mano vyrai sulaukė porinį vežimą su mėsa gabenamą į laivą. Pasirodė tai buvo mėsininko Demisch nuosavybė.

— Kas leido mėsą išgabenti, — paklausiau.

— Oberbürgermeister Grabow, — atsakė.

— Aš jus abu į šiaulius išgabensiu už tokį elgesį. — Bet tuo pačiu laiku nuo anglų laivo atbėgo jaunas karininkas ir spausdamas man ranką, sakė:

— Herr litauischer Komendant, das ist unser Fleisch, — ir aš leidau jiems išsigabenti.

Vasario 19 dieną anglai ir prancūzai Klaipėdą paliko ir komendantūros buvo likviduotos.

Juodkrantė,
1937. VIII. 20 d.

Ištrauka iš Kovos Keliais Almanacho.

ŠVIESUS ISTORIJOS LAIKOTARPIS

Sausio penkioliktoji kaip visos lietuvių tautos vienybės ir ryžto pavyzdys

Minint jau 44 metines sukaktuves nuo 1923 metų sausio 15 dienos — dalies Mažosios Lietuvos, Klaipėdos krašto atvadavimo datos, kažkaip šiluma širdį užlieja, kad lietuvių šaunių vyrų būta. Santarviniškai arba alijantai, kaip tuomet buvo vadinamos kaizerinę Vokietiją nugalėjusios valstybės — Prancūzija, Didžioji Britanija, Italija ir Japonija, kurios pasilaikė savo galioje ir valioje nuo Vokietijos atskirtą Klaipėdos kraštą iki kol kada nors kaip nors kam nors jį atiduos, buvo jėga 1922 metų gale ir 1923 metų pradžioje sudariusi pasauliui didesnės jėgos įspūdį, negu Sovietų Rusija 1940 — 1941 metais, bet kokia skirtinga Lietuvos valdžią sudariusių vyrų laikysena tuomet ir septyniolika metų vėliau (1923 ir 1940) ... Šia proga cituojama dar pora Chicago Tribune Foreign News Service atstovo Donald Day (neseniai miręs) kalbogramų su jo charakteriui, laiko dvasiai, lietuvių nuotaikai ir tų dienų faktinai tikrovei atitinkančiomis antraštėmis.

Lietuviai Klaipėdoje šaiposi iš alijantų pasiūlymų

"Mes turime kraštą ir amnestija mums nereikalinga"

Klaipėda. Sausio 27 d. Ambasadorių Tarybos Paryžiuje paskirtoji ekstraordinarinė komisija, vadovaujama M. Clanchanto, atvykusi į Klaipėdą praitynaktį, šiandien Prancūzijos aukštojo komisaro generolo Petisne ofise turėjo savo pirmąjį posėdį.

Komisija nieko nelaukusi išleido atsišaukimą (proklamaciją), kviesdama krašto gyventojus bendradarbiauti atstatant tvarką ir sudarant naują valdžią, pareikšdama, jog išklausus įvairius gyventojų elementus, ji išsiųs Paryžiui savo rekomendaciją, kaip jos nuomone geriausiai išsprendus visą padėtis sunkumą.

Kai Lietuvos reprezentacija, susidedanti iš buvusio šalies prezidento Antano Smetonos, Erdmono Simonaičio — naujai išrinkto Mažosios Lietuvos ministro pirmininko (Direktorijos pirmininko jpr.) ir Martyno Lacyčio — Klaipėdos komendanto, apsilankė alijantų komisijoje, jiems buvo įteikta ta proklamacija, kuri praktiškai reikalavo, kad Mažalietuviai ištrauktų savo kariuomenę ir perduotų (alijantams) krašto kontrolę.

Jonas Budrys, Mažalietuvių armijos komandierius, painformavo Tribune, kad generolas Petisne sukilėliams pažadėjo amnestiją, į ką šis atsakė. "Mes turime kariuomenę ir mes turime kraštą. Mums amnestija nėra reikalinga".

Demonstracija prieš prancūzus

Šį rytą įvyko demonstracija prieš prancūzus. Yra kaltinama, kad prancūzai ignoruoja

paliaubą ir toliau kasa apkautos.

Ultimatumas alijantams.
Apleiskite Klaipėdą arba kovokite!

Lietuviai sutraukė 10,000 kariuomenės; grėšia karas

Klaipėda, sausio 29 diena Abiem šalims apsiikeitus ultimatumais šiandien pakibo naujo Europos karo spektras rezultate konflikto tarp Lietuvos vyriausybės ir alijantų dėl Klaipėdos krašto kontrolės.

Alijantų komisija pareikalavo atsaukti Lietuvos reguliarią kariuomenę ir nuginkluoti sukilėlius.

Lietuviai sugrįžo su prieš ultimatumu, klausdami ar ginklų paliaubos, kaip susitarta tarp prancūzų ir Mažosios Lietuvos valdžios dar galioja, pareikšdami, kad jie (lietuviai) skaitys derybas nutrūkusias, jei negaus atsakymo iki šeštadienio vidurnakčio.

Alijantai atsakė, kad ginklų paliaubos tebegalioja, bet kad tolimesnis sprendimas turi pareiži iš Paryžiaus.

Siunčia kitą ultimatumą

Tuomet lietuviai nusiuntė kitą ultimatumą, reikalaudami tuojau ištraukti prancūzų kariuomenę ir reikalaudami atsakymo iki sekmadienio, priešingai jie tą komisiją ignoruos ir pradės derybas betarpiškai su Paryžium.

Mažosios Lietuvos vyriausybė šiandien pakartojo savo pasiryžimą pradėti naują Rytų Europos karą, jei alijantai nepripažins sukilimo, perleisdami Klaipėdos kraštą Lietuvai.

Naujosios vyriausybės prezidentas Erdmonas Simonaitis painformavo Tribune, kad Mažoji Lietuva tikisi pagalbos ne

tik iš Lietuvos, bet ir iš Vokietijos ir Rusijos.

Sako, karas esąs neišvengiamas

Alijantų reprezentantai atsisako pripažinti naujai sudarytą valdžią, pareikšdami, kad jie Klaipėdos krašte palaikys alijantų autoritetą ir sudarys naują valdžią. Neutraliai diplomatiniai stebėtojai, kurie jaučia, jog karas yra neišvengiamas, sako, kad alijantai arba turi apleisti kraštą arba turi atstatyti kontrolę jėgos pagalba. Lietuviai pareiškia, jog jie be kovos teritorijos kontrolės neatiduos.

Mažosios Lietuvos karinės jėgos Klaipėdoje skaitomos 6,000, bet Lietuvos siena yra tik 20 mylių atstu, kur 10,000 Lietuvos reguliariinės kariuomenės su šarvuočiais ir artilerija yra paruošoje padėti naujai valdžiai. Nepaisant prancūzų ir britų karo laivų uoste ir 2,000 sausumos kariuomenės, Mažalietuviai tvirtina, kad jie pajėgs miestą išlaikyti, kol iš Lietuvos susilauks pastiprinimų.

Lenkija tyko Lietuvą atakuoti

Lietuvos seimas atmetė alijantų ultimatumą

Stokholmas.. International News Service kablegrama Chicago American, sausio 3 d.: Lietuvos parlamentas atmetė alijantų ultimatumą ištraukti iš Klaipėdos Lietuvos kariuomenę ir priėmė rezoliuciją inkorporuojant Klaipėdą kaip Lietuvos dalį, skelbia šios dienos pranešimas iš Kauno. Alijantų ultimatumas reikalavo paleisti lietuviškąją laikinąją valdžią Klaipėdoje ir evakuotis (išsikraustyti).

Ambasadoriai reikalauja evakuoti per 7 dienas, grąšina "rimtomis pasekmėmis"

C. F. Bertelli vasario 1 d. telegrama Chicago Herald Exami-

GERA NAUJIENA

ALSS Literatūros Fondas savo leidinių kainas sumažino:

St. Kairio LIETUVA BUDO ir TAU, LIETUVA — dabar po \$2.00

K. Bielinio DIENOJANT ir PENKTIEJI METAI — dabar po \$2.00

TERORO ir VERGLIOS IMPERJA SOVIETŲ RUSIJA po 75 ct.

Kreiptis į vietos lietuviškų knygų platintojus.

J. AUGUSTAITIS

ANTANAS SMETONA IR JO VEIKLA

154 pusl. knyga.

Kaina \$1.50

Nei vienas žmogus, noris pažinti nepriklausomos Lietuvos ir Antano Smetonos valdymo laikotarpį, negalės apsieiti be J. Augustaičio paruoštos studijos. Ši knyga būtina kiekvienam, norinčiam pažinti netolimą Lietuvos praeitį. Lietuvoje gyvenusieji ir Smetonos valdymo laikotarpį pažįstantieji žmonės tvirtina, kad J. Augustaitis teisingiausiai ir tiksliausiai aprašė ir įvertino Antano Smetonos veiklą.

J. Augustaičio knygą galima gauti "Naujienose" darbo valandomis. Kas negali užėti "Naujienas", tai prašomas persiųsti \$1.50 čekį arba Money Orderį, pridėdant 20 c. persiuntimui paštu, tokiu adresu:

NAUJIENOS

1739 SO. HALSTED STREET, CHICAGO, ILLINOIS 60608

Gavę pinigų, tuojau knygą pasiųsime.

Kuršo Marių žiotys į Baltijos jūrą arba Lietuvos vartai į laisvąjį pasaulį. Uosto kairysis molas, kurio kitame gale užmatomas jūrų švyturys. Kairėje Melneragė.

DĖDĖ IŠ AMERIKOS ANTANAS IVAS

Tylusis Klaipėdos geradaris šiemet švenčia 80 metų sukaktį

Amerikos lietuviai nemažai prisidėjo prie Mažosios Lietuvos šiaurinės dalies — Klaipėdos krašto sukilimo ir laimingo išsivadavimo.

Pats pirmasis Lietuvos oficialus atstovas alijantams Klaipėdos kraštą nuo Vokietijos atskyrus ir prancūzams administruoti pavedus, buvo Lietuvos konsulas amerikietis Jonas Žilius, 1932 metais miręs ir palaidotas Klaipėdoje (Apie jį plati A. Kučo biografija yra Liet. Enciklopedijos XXXV tome pusl. 350 - 351). Jis ne tik gambiai ruošė diplomatinę atmosferą, palaikė Klaipėdos krašto susijungimui su visa Lietuva, bet ir aktingai dalyvavo išsivadavimo paruošime. Kitas iš eilės buvo Stepas Darius, aktingai dalyvavęs Klaipėdos atvadavime kaip sukilėlių grupės vadas. Andrius Martus (Martusevičius), taip pat labai veikliai dalyvavęs propagandoje už Mažosios Lietuvos atvadavimą ir pačiame sukilime, kurį laimėjus, sekantį mėnesį, vasario 19 d. persisaldęs ten pat Klaipėdoje mirė ir klaipėdiškių su meile buvo iškilmin-

ŠVIESUS ISTORIJS...

ner pranešė iš Paryžiaus:

“Trumpas atsikvėpimo momentas prieš didelį “trubelį” yra kaip vadovaujantieji diplomatai apibūdina situaciją šią naktį.

Dienos svarbiausias epizodas buvo ultimatumas, kurį ambasadorių taryba nusiuntė Kaunui grąšinant “labai rimtomis pasekmėmis”, jei septynių dienų bėgyje nebus evakuoti iš Klaipėdos lietuviai sukilėliai... Kokios tos “labai rimtos pasekmės” būtų, nėra aišku, kadangi santarvininkai patys prisipažino, veltui dėdą pastangas priversti lenkus evakuoti Vilnių, buvusią Lietuvos sostinę.

Lienkai nori kariauti

Yra žinoma, kad Lenkija nieko labiau tiek nenori, kaip gauti progą kariauti prieš Lietuvą, bet Prancūzija stengiasi ją atlaikyti, kadagi yra pavojus visuotinės eksplozijos, į kurią būtų įtraukta Prancūzija, Vokietija ir Rusija.

mintu “Dėdė iš Amerikos”, (Apie jį žiūr. L. E. IX tomas pusl. 196). Antanas Ivas - Ivaškevičius gimė 1886 metų rugsėjo 3 d. Tryškiuose, Lietuvoje, taigi ateinantį rudenį, rugsėjo 3 d. jis švęs 80 metų savo amžiaus sukaktį.

Idomu, kaip tų laikų Chicago Tribune spec. korespondentas Donald Day aprašė Antano Ivo - Ivaškevičiaus akciją Klaipėdoje. Verčiau kaip Day parašyta, primindamas tik, kad velionis Donald Day, kaip tipingas amerikietis, mėgdamas sensacingumą, mėgdavo gautas informacijas “pagražinti”.

Jankis finansuoja ir vadovauja karui Klaipėdai paimti

Klaipėda, sausio 18 d. Kaip Amerikos pilietis, lankydamas savo tėvus Lietuvoje, pradėjo valstiečių sukilimą, kurio rezultate buvo paimta visa Klaipėdos teritorija, šiandien gavo patirti Tribune korespondentas.

Anthony Ivas, 36 metų amžiaus, per 19 metų Bostono gyventojas, prieš trejetą mėnesių atvažiavo į Lietuvą, pasiryžęs “turėti gerus laikus”. Mr. Ivas, kurs yra Baltijos Valstybių Finansų Korporacijos Bostone prezidentas, turėjo dar tikslą iširti prekybos galimybes tarp Lietuvos ir Amerikos.

“Klaipėdos lietuvių gyventojų mitinge prieš šešetą savaitių aš pasakiau kalbą, paklausdamas, dėl ko jie nepaima į savo rankas to krašto valdžios”, pasakė Mr. Ivas. Jie atsakė, kad jie neturi pinigų (were broke). Aš pasakiau, “Štai milijonas markių”, kas faktiškai yra tik \$100, ir patariau steigti gelbėjimo komitetus, kad dirbtų nepriklausomybės reikatu.

“Pakalbėjęs keletą savaitių Lietuvoje apie prohibiciją Klaipėdoje, aš grįžau į Klaipėdos kraštą ir radau čia kiekviename miestelyje jau įsisteigusius komitetus. Tuomet aš paaukojau papildomą \$1,000,000 markių ir pagelbėjau suorganizuoti mažą Lietuvy (Mažlietuvių) valdžią ir taip pat savanorių būrius.

“Man daug pagelbėjo Stanislaus Darius (turėjo būti Stepas. jpr.), čekagietis, kariavęs pasauliniame kare aviatorium ir grįžęs į Lietuvą aplankyti savo tėvų.

“Jis šiuo metu yra savanorių (sukilėlių) leitenantas. Mano įsitikinimu, jei tautų sąjunga rei-

Jūrinio buriavimo “protėvio” laiškas

Kristupas Plonaitis dabar gyvena Švedijoje

“Juozai! Ak tu, vištaki. Ačiū už dienraštį Naujienas ir naujienas. Žinai, brole, metai bėga, pakausis pradeda lįsti viršum plaukų... Mudu su Brita gyvename Aspen'e, kur turime savo bakužę, pavadintą “Jūraitė” (ne Jūratė), nes Jūratė yra tik pasaka, o mano būveinė (Padvaris) yra tikra tikrovė. “Randasi” prie Aspen ežero, penkiolika metrų aukščiau vandens lygio ir 80 metrų atstu nuo ežero kranto. Kaip ir dera senam pamariškiui.

Su broliu Jurgiu, kurs gyvena šilutėje, retkarčiais susirašinėjau. Jau išėjęs į pensiją (65 metų). Jo paskutinis titulas buvo “žemės ūkio Kredito Inspektorius su 180 rublių alga mėnesiui. Tai koks gyvenimas? Šilutėje tebegyvena Jonas Kybrancas ir keli kiti iš senųjų klaipėdiškių. Atrodo, Jurgis ir kiti klaipėdiškiai “uodegos nenuleidžia”. Kelis kartus kviečiau, kad atplauktų ir pasisvečiuotų pas mus, bet jis vis atsako, kad aš pats pas juos atvykčiau... .

kalaus, kad svetimtaučiai kontroliuotų Klaipėdą, kad lietuviai prisiims anglų ir italų administraciją, kol bus galima pravesiti plebiscitą.

“Bet prancūzai nebūtų pagelaujami, kadangi jie visą laiką kooperuoja su lenkais ir ieško pretekstų, kaip Varšuvai atidavus (Klaipėdos) kraštą. Savanoriai (sukilėliai) bus priešingi prancūzų grįžimui”.

Ivas yra prohibicionistas ir dėlto vienas pirmųjų “Mažosios Lietuvos valdžios” įsakų buvo uždraudimas vodoros, nors alus ir lengvas vynas leidžiama parduoti”.
J. Pr.

— Dėl vietos stokos šiame Klaipėdos 15-sios minėjimui skirtame Naujienų šeštadienio priede nebegalėjo tilpti Dr. Martyno Brako knygos apie senovės prūsus ištrauka apie šventuosius medžius ir gojus Mažojoje Lietuvoje ir Prano Alšeno “Klaipėdos kraštas ir Martynas Jankus”. Straipsniai bus įdėti sekančiuose Naujienų prieduose.

Lietuvos Saharos, arba Kuršių Užmario — Neringos autochtonas tėvas elnias su savo šeima dar prieš rusų burliokų atplūdį.

JONAS KAUNAS

VALSTIEČIO TRADICIJA

(Tesinys)

Kur kviečiai ir kur miežiai?

Dėl "ūkininko" ir "valstiečio" sąvokų sumaišymo šiek tiek kalti yra ir kai kurių tautų "liaudininkai", kurie save vadina demokratiškais agrarais, tautiniais agrarais, ūkininkais, populistais ir kitokiais neaiškiais sinonimais. Štai pasižiūrėkime sąrašą, kuris dedamas kiekvieniame mėnesiniame biuletenyje — International Peasant Union:

1. Albanian Democratic Agrarian Party.
2. Bulgarian National Agrarian Union.
3. Croatian Peasant Party.
4. Czechoslovak Republican Agrarian Party.
5. United Farmers and Smallholders Party of Estonia.
6. Hungarian Peasant Association.
7. New Farmers and Smallholders Party of Latvia.
8. Populist Peasant Union of Lithuania.
9. Polish Peasant Party.
10. Romanian National Peasant Party.
11. Democratic Party of Slovakia.
12. Yugoslav - Serbian Agrarian Union.
13. Ukrainian Peasant Party.

Iš viso šito titulų ansamblio galima suprasti, kad visos šitos partijos yra gynusios ir pasiryžusios ateityje ginti kaimo gyventojų daugumos reikalus.

God Jul och Gott nytt aer!
Brita ir Kris".

P. S. Labai gaila, kad ta mūsų Lietuvių Enciklopedija tokia skylėta. Norėjau ką plačiau apie šį baisiai įdomų "mažalietuvį" parašyti ir paieškojau Liet. Encikl. XXIII tome. Ten 155 pusl. yra 6 eilučių tarpsnelis apie Plonaitį Jurgį, bet apie Kristupą nė vienos eilutės, tuo tarpu kai šis jaunas vyras, Lietuvos laisvės laikais dar jaunuolis, padarė labai daug įtakos visos Lietuvos jaunimui savo entuziastiška jūrų sporto meile ir nuotykiavimais. Su Dr. Valteriu Didžiu ir savistoviais jis yra jūrų valtimis - jachtomis apkeilavęs Baltijos jūrą skersai ir išilgai. Kadangi tais laikais Klaipėdoje buvo gražus būrelis savą Baltiją pamilusių jaunų vyrų (be kt. Vladas Bakūnas, Stasys Vainoras, St. Dagys, kapt. Kristopaitis ir kt. ir kt.), ir buvo leidžiamas specialus Lietuvos jūrai ir jūros meilei skatinti žurnalas, dėlto Lietuvos jaunoji karta buvo pradėjusi sparčiai sąmonėti esanti Baltijos pajūrio tauta, ir Kristupas Plonaitis tų entuziastų pionierių tarpe buvo plačiai žinomas.

Plonaitis savo jachta nuburiavęs į Švediją "pasigrobė" vieno žymaus vikingo, Lietuvos garbės konsulo Goeteborge Erlandsono dukrelę Britą, ir tas išaiškina, dėlko šandien jis yra "Jūraitės dvaro ponas" prie Aspen ežero.

Lietuvių kalboje "valstietis" turi labai gražią prasmę. "Ūkininkas" lietuvių kalboje taip pat gražiai skamba. Visai kitas santykis yra tarp anglų žodžio "farmer" ir "peasant". Pasakyk Amerikos bajorui, kuris gatvę šluoja, kad tu esi farmerio vaikas, ir jis tavve gerbs — tu jam būsi good man. O pasakyk jam, kad esi pėzento vaikas, ir jis su tavim nesišnekės — tu jam būsi prastesnis, negu juodasis hibbilis.

Grįždami prie Mikolaičiko, galime tarti, kad jis buvo:

1. Ekonominė prasme — nepaprastai gabus žemės ūkio pedagogas ir organizatorius.
2. Politinė prasme — ištikimas valstiečių klasės vadas ir aukšto talento valstybininkas.

Savo kilme St. Mikolajczyk buvo "grynakraujis" valstietis, o savo talentais ir darbštumu jis buvo daugiau, negu bajoras (antbajoris). Šitokioms asmenybėms Anglijoje durys į lordų luomą atviros.

Šitos tėzės remiasi informacijų lapais, gautais iš lenkų valstiečių partijos. Šių lapų mintys galėjo būti ištartos laidotuvių metu.

Kovotojų charakteriai.

Meskime dabar žvilgsnį į V. Witos, mirusį 1945 m. Čia seka R. B. S. pasirašyto IPU biuletenio 1965. V. - XII mėn. straipsnio "Seventy Years" laisvai cituojamos ištraukos:

1919 m. Vitosui pavedama sudaryti vyriausybę lenkų tautai sukonsoliduoti. Jis reikalauja žemės reformos ir demokratiškos evoliucijos. Magnatai nesutinka. Jis pasitraukia.

Laukiniams maskoliams artėjant prie Varšuvos, 1920 m. jis pašaukiamas sudaryti vyriausybę Lenkijai gelbėti. Lenkijos sūnų valstiečių entuziazmas nulemia grumtynių likimą.

Toliau, Vitoso vyriausybei tvarkantis, Lenkija demokratijos keliu žengia prie teisingų mokesčių, žemės reformos ir kaimo bei šalies gerovės, kol neįvyksta perversmas 1926 m.

Demokratiška opozicija (valstiečių, socialistų, krikščionių demokratų ir tautinių darbininkų) susivienija, ir 1931 — 32 m. griežtai susikerta su Pilsudskio diktatūra. Suimtas Vitosas feodališkam teismui 1932 m. (ne 1935 m., kaip rašo R. B. S.) pareiškia:

"... Mano vyriausybė buvo ne uzurpatorių vyriausybė. Ji buvo konstitucinė vyriausybė, Lenkijos Respublikos Prezidento patvirtinta. Kas nors kitas atliko perversmą (coup d'état), bet aš esu uždarytas kalėjime..."

Šitai garbingasis valstybininkas uždokumentavo labai svarbų tautos gyvenimo momentą.

Atkreipkime dabar dėmesį į Mikolaičiko sprendimus lemiamaisiais momentais — karinio uniformos užsivilkimas

1920 ir 1939 m., griežtas rinkimų boikotas 1935 m. ir valstiečių streiko organizavimas 1937 m., — ir bandykime pajusti Vitoso ir Mikolaičiko charakterių skirtumus. Kuriuo atveju psichologas tartų:

1. Čia šiek tiek dominuoja intelektas?

2. Čia šiek tiek dominuoja valia?

Sutelkime dabar savo dėmesį į tris lietuvius kovotojus, Lietuvos Valstiečių Liaudininkų Sąjungos narius, ir bandykime rasti, kuriai charakterių kategorijai kiekvienas jų priklauso:

1. Pažįstame Kazį Škirpą (L. E. XXX — 33), kaip gen. stabo pulkininką, politiką ir diplomata. Yra generolų, kurie be politikos talento bando politikuoti, ir tuojau tampa klusniais monarchistų, klerikalų ir fašistų įrankiais. Tačiau Škirpa mums įdomesnis. Štai lemiamieji momentai, kur jo intelektas ir valia turėjo progą pasireikšti:

1918 m. Rusijoje išrenkamas į slaptą lietuvių karių komitetą. Tais pat metais Lietuvoje Lietuvos Tarybai įteikia savanorių karių šaukimo projektą. 1920 m. Steigiamojo Seimo narys. 1926. XII. 17 perversmui aktyviai pasipriešina. Būdamas diplomatinėje tarnyboje, 1938. III. 19 siūlo nepriimti Lenkijos ultimatumo. 1939. IX. 8 pasiūlo vyriausybei nedelsiant siųsti kariuomenę atsiimti Vilnių. 1941 - 45 m. jo veikla vokiečiams baisiai nepageidaujama. Kelis kartus vokiečių suimamas.

2. Juozas Pajaujis mums žinomas, kaip ekonomistas ir publicistas (L. E. XXI - 357). Štai jo lemiamieji sprendimai ir žygiai. 1918 - 19 m. redaguoja Lietuvos vyriausybės atsišaukimus į tautą, įskaitant garsų savanorių šaukimą. Želigovskiui 1920 m. užėmus Vilnių, stojo savanoriu į Lietuvos kariuomenę. 1926 m. seimo atstovas. Po 1926. XII. 17 perversmo seime pasako griežtą kalbą prieš generolų vyriausybę. Areštuojamas ir nuteisiamas mirti. 1933 - 35 m. Klaipėdos Krašte važinėjo su prakalbotimis, žadindamas lietuvius konsoliduotis prieš vokiečių fašistų agresiją.

3. Pažįstame 1966. X. 3 mirusį Joną Bildušą (L. E. II - 508), kaip mokytoją, teisių studentą ir savivaldybininką. Štai jo momentai ir žygiai:

1918 - 19 m. Tauragės apskrityje organizuoja partizanų prieš bermontininkus. 1920 m. Steigiamojo Seimo narys ir Lietuvos konstitucijos redagavimo dalyvis. Prieš 1926. XII. 17 perversmą Tauragės burmistras. Po perversmo iš burmistro pareigų pašalinamas ir ištremiamas iš Tauragės 1927. VIII mėn. Po 3 savaičių ištremiamas iš Telsių. 1927. IX Tauragėje įvyksta neramumas. Bildušas Kaune areštuojamas ir už tariamą Tauragės neramumo ruošimą karo lauko teismo

pasmerkiamas sušaudyti. Mes nesame linkę tikėti, kad toks žmogus, kaip Bildušas, komendantų varinėjamas iš vieno Lietuvos kampo į kitą, galėtų organizuoti neramumus. Tačiau būta neurotikų, kuriems vaidinosi visur esantieji, visa žinantieji ir visa galintieji maištininkai.

1940. VI mėn., sovietams valdant, Bildušas tampa Tauragės aps. viršininku. 1940. IX NKVD jį suima, tardo ir kankina. Naujienose 1966. X. 4 yra jo nuotrauka iš bolševikų kalėjimo. Veide matyti sadistiško kankinimo žymės.

Asmenybės svoris galima pajusti iš to, kiek žmogus yra persekiotas tironų, paniekintųjų žmonijos idealus.

Dieviškieji divyriai vaikščioja piemenų ir elgetų pavidalu. —

Esame papratę šaipytis iš generolų, kurie politikuoja, susišlapina mundurą, ir nusipolitikuoja. Visai kitoks buvo artillerijos generolas Motiejus Pečiulionis, kuris mirė Lietuvoje 1960 m. (L. E. XXII - 233 ir Naujienos 1966. XII. 17, 11 d. "K. Bielinio pro memoria"). Štai jo charakteristika:

S. Peterburgo (dabar Leningrado) universitete, studijuodamas matematiką, įsijungia į lietuvių studentų visuomeninę veiklą. 1918 m. gyvena Vilniuje ir dirba Darbo Balso (socialdemokratų) redakcijoje. 1919 - 20 m. dalyvauja, kaip baterijos vadas, kovose už Lie-

(Nukelta į 6 psl.)

SIŪSKITE PINIGUS

I LIETUVĄ

PINIGAI SIŪSTI PER

GRAMERCY

Ištekiami gavėjui kaip PINIGAI per Bank For Foreign Trade, Maskvoje.

JŪS ESATE SAUGŪS TIK SU FIRMA TURINCIA LEIDIMA. JOKIŲ TARPININKŲ, JOKIŲ PASLĖPTŲ RINKLIAVŲ. MŪSU 20 METŲ VEIKLA BIZNYJE GARANTUOJA JŪMS PATENKINTĄ PATARNAVIMĄ.

Visos perlaidos pilnai garantuotos ir apdraustos.

Turi Bankų Dept. leidimą ir apdraudą.

Apsidraudę \$20.000.00.

Oficialios USSR kvitos pasirašytos gavėjo.

Pristatoma per 2 savaites. Jokių atskaitymų.

Kursas:

9 rubliai už \$10.00

Iki \$30.00 — \$2.75

Virš \$30.00 — 10%

GRAMERCY SHIPPING, INC.
744 Broad St., Newark, N. J.

SIŪSKITE MUMS DOLERIŲ DOVANOMS PAZYMEJIMA pasirinkimui NAUJOSE SPECIALIOSE KRAUTUVESE.

Jokio mokesčio už šį patarnavimą.

Rašykite, prašydami mūsų katalogo apie sensacingus pasiūlymus, ypatingai Vakarų kraštų produktų ir audinių.

GRAMERCY

(Isteigta 1945)

118 E. 28 St. New York, N.Y.

VALSTIEČIO ...

(Atkelta iš 5-to psl.)

taivos nepriklausomybę. Tiksliau šaudymu priešus varo į paniką. Vidaus tarnyboje pareigingas, teisingas, blaivas, savo valdinių mėgiamas. Atsargon išėina 1936 m. Daug rašo Lietuvos žinioms (liaudininkų). 1943 m. veikliųjų lietuvių pasitarime, ar duoti jaunimą Vokietijos kariuomenei, taria:

"Tik vieną galvą turiu, ir ją tik už Lietuvą padėsiu".

Po paskutinio karo pasižymi lietuvių partizanų kovose. Piemens pavidalu slapstosi, bet pakliūva priešams į nagus. 10 metų kėčia Vorkutos kalėjime. Gyvenimą baigia invalidų prieglaudoje.

Raudonasis ir žaliasis valstietis

1966 m. išėjo jauno mokslininko George D. Jackson, Jr. knyga "Comintern and Peasant in East Europe 1919 - 30". Išleido Kolumbijos Universitetas New Yorke ir Londone. Kaina \$8.50. Recenzuoja Robert B. Soumar IPU (International Peasant Union) biuletenyje 1966. I - VI mėn.

Ilgą laiką laisvasis pasaulis menkai domėjosi vidurio ir rytų Europos sritimis. Jų politinė ir militarinė vertė rūpėdavo tik Vokietijai ir Rusijai. Tačiau dabar Amerikos mokslininkai šiomis sritimis ima domėtis. Todėl recenzentas sveikina kiekvieną pozityvų bandymą pristatinti šių sričių problemas vakarų visuomenei. Knyga aprašo politines grumtynes už rytų — vidurio Europos valstietį tarp didžiųjų karų, grumtynes tarp liberalizmo ir komunizmo.

Pirmoji knygos versija parašyta kaip disertacija doktoratui. Disertacijos pėdsakai šiek tiek juntami. Recenzentas taria, kad totalitarinio - vadizmo sąjūdis vidurio — rytų Europoje sutapo su Hitlerio galios kilimu. Tad, sako, reikia rūpestingai analizuoti, kodėl valstietčių laukiama demokratija ir laisvė neatėjo.

Autoriaus surinktoje medžiagos gausybėje matyti ir geros ir prastos. Knyga atidaro duris į tolimesnes, išsamesnes studijas. Jacksonas smulkiai aprašo nesekmingą Kominterno (komunistų internacionalo) politiką savo įtakon pagauti vidurio ir rytų Europos valstietčius. Šis komunistų žygis istorijoje yra paminėtas, kaip Krestintern (iš rusų krestjanin - valstietis).

Autorius pabaramas už netikslų liberaliųjų valstietčių partijų ir jų sambūrio — Žaliojo Internacionalo pristatinėjimą. Vaikiškas yra autoriaus teigimas, kad 1919 - 30 m. Krestinternas ir Žaliasis Internacionalas turėjo daug ką bendra. Vakarai turėtų jau žinoti, kad Žaliojo Internacionalo programa siekė tvirtos demo-

kratinės nepriklausomų ūkininkų jėgos, o bet kokios komunistinės politinės organizacijos tikslas yra pastatyti totalitarišką komunistų režimą bet kokiomis įmanomomis priemonėmis.

Dr. George M. Dimitrov savo straipsniu "Communism and The Peasants" IPU biuletenyje 1966. VII - XII mėn. į Jacksono tezes:

1. Bulgarijų valstietčių partijos vadai, Aleksandras Stamboliiski, buvo atsakingas už antagonizmą tarp miesto ir kaimo.

2. Visos politinės partijos susijungė į opoziciją prieš Stamboliiski.

3. Stamboliiski'o vyriausybės silpnybė buvo ne ekonominė, bet politinė.

4. Bulgarijoje būta apie 36000 komunistų partijos narių 1915 — 19 m.

5. Komunistai išnaikino agrarų sąjūdį apie 1947 m.

6. IPU buvo tik taujelė žmonių.

Griežtai pareiškia:

1. Bulgarijos Agrarų Unijos (valstietčių partijos) galiai ir įtakai augant, miesto politikai ėmė skelbti, kad valstietis yra gėmęs žemei dirbti, bet ne šaliai valdyti. Ižeidinėjimai išsiliejo į smurtą ir perversmą 1923. VI. 9. Savaitę vėliau premjeras Stamboliiski nužudytas.

2. Po perversmo partija, pagrobusi valdžią, buvo nemėgiama tų partijų, kurios buvo oponavusios Stamboliiski'ui.

3. Valstietčių vyriausybė buvo tvirta ir ekonomiškai ir politškai.

4. Komunistų Bulgarijoje, jų pačių skaičiavimu, 1944 - 45 m. būta apie 15000. Net ir šitas skaičius perdėtas.

5. Ligi šiol valstietčiai savo teisių neišsivadėjo nė viename komunistų pavergtame krašte. Niekas taip atkakliai už savo teises nekovoja, kaip valstietis.

6. IPU niekada nebuvo ir niekada nebus tik "saujelė žmonių".

Kremliaus akimis žiūrint, Bulgarijos komunistai 1923 m. apsiskandalino, perversmo metu prisidėdami prie fašistų. Tik Stalino durtuvai 1944 m. išgelbėjo Bulgarijos komunistus iš galutinio bankroto.

Iš šitų ir kitų IPU biuletenyje einančių diskusijų gaunasi įspūdis, kad fašistai remiasi sumulkinu miestiečiu, o komunistai remiasi sumulkinu kaimiečiu.

Kur kiek spaudos laisvės?

Missouri universitetas paskelbė savo tyrinėjimų duomenis, kad Jungt. Amerikos Valstybės spaudos laisvės atžvilgiu yra penktoje vietoje.

Iš eilės eina: Olandija, Šveicarija, Suomija, Norvegija ir šve-

Prezidento duktė Linda B. Johnson ir kino artistas George Hamilton žiemos atostogas leidžia Meksikoje, Acapulco įlankoje, kaip Merle Oberon svečiai. Laikraštinkai nori abu jaunuolius išklausinėti įvairiais klausimais, bet jėdu nelabai nori su laikraštinkais kalbėtis.

dija ir tada JAV. Rusija yra pačiame dugne, bet dar ne paskutinė. Seka: Danija, Belgija, Anglija, Vakarinė Vokietija, Airija, Austrija, Prancūzija, Graikija ir Jugoslavija. Pagaliau seka kraš-

tai su katalikiška - komunistine spaudos "laisvė" — Portugalija, Ispanija, Vengrija, Čekoslovakija, Lenkija, Bulgarija, Rytinė Vokietija, Sovietų Rusija, Rumunija ir Albanija...

Dr. KAZYS GRINIUS

ATSIMINIMAI IR MINTYS

II tomas, 1962 m. Gražiais viršeliais. Kaina \$5.00.

Išleido Dr. Kazio Griniaus Komitetas. Knyga galima nusipirkti "Naujienose" už \$5.00, užsakant paštą reikia pridėti 25 centus pašto išlaidoms apmokėti. Taip pat galima įsigyti ir pirmąjį "Atsiminimų ir minčių" tomą (neįristą) už \$2.00.

NAUJIENOS

1739 So. Halsted Street — Chicago 8, Ill.

SLA SUSIVIENIJIMAS LIETUVIŲ AMERIKOJE

SLA — jau 80 metų tarnauja lietuvių visuomenei ir išmokėjo daugiau kaip SEPTYNIUS MILJONUS dolerių savo apdrau- tiems nariams.

SLA — didžiausia lietuvių fraternalinė organizacija — duoda gyvybės apdraudą ir ligos pašalpą, kuri yra pigi, nes SUSIVIENIJIMAS neteško pelno, o teikia patarnavimus savitarpinės pagalbos pagrindu.

SLA — jau turi daugiau, kaip tris su puse milijono dolerių kapitalą, tad jo apdrauda tikra ir saugi. Kiekvienas lietuvis čia gali gauti įvairių klasių reikalingiausias apdraudas nuo \$100.00 iki \$10,000.00.

SLA — jaunimui duoda gerą Taupomąją Apdraudą - Endowment Insurance, kad jaunuolis gautų pinigų aukštojo mokslo studijoms ir gyvenimo pradžiai.

SLA — duoda VAIKAMS ir jaunuoliams labai pigią TERM apdraudą: už \$1,000.00 apdraudus tik \$3.00 mokesčio metams.

SLA — AKCIDENTALĖ APDRAUDA naudinga visokio amžiaus asmenims, rekomenduojama lietuviškų KLUBU ir draugijų nariams. Už \$1,000.00 akcidentalės apdraudus mokestis \$2.00 į metus.

SLA — kuopos yra daugumoje lietuvių kolonijų. Kreipkitės į kuopų veikėjus ir jie plačiau paaiškins apie SUSIVIENIJIMO darbus.

Gausit spausdintas informacijas, jeigu parašysit:

LITHUANIAN ALLIANCE OF AMERICA

307 WEST 30 STREET, NEW YORK, N. Y. 10001

CHICAGOS ŠVARIASIAUS IR MODERNISKIAUSIAS DARŽAS
BUČO DARŽAS
WILLOW WEST INN
AND PICNIC GROVE
83rd and Willow Springs Road
WILLOW SPRINGS, ILL.

SOVIETAI NEPALIAUJA RŪPINTIS TREMTINIAIS

(Tęsinys)

Rugsėjo ir spalio mėn. privažiavo į Vieną nemažai pabėgėlių iš Lietuvos. Įsisteigė lietuvių komitetas, kuris kiek vėliau persikėlė į Tegelhof Str. 7. Vakarais čia prisirinkdavo daug žmonių, galima buvo sutikti įvairių pažįstamų. Kiek buvo lietuvių pabėgėlių Vienoje, sunku pasakyti, bet jų buvo gana daug. Užėinant miesto centre į kokią kavinę ar restoraną, visur būdavo girdima lietuvių kalba. Ypač lietuvių gausiai lankoma liuksusinė Mocarto kavinė, Reginos restoranas ir kit. Restoranuose be kortelių būdavo galima gauti vien silkių ir trijų rūšių bulvių (paprastų bulvių, paspirtintų ant vandens ir bulvių salat, ir Stammgericht, neaiškios sudėties sriuba. Į komitetą buvo įėję Karvelis ir Paknys. Kitų pavardžių neatsimenu. Vienu tarpu buvo diskutuojama, ar nereikalinga registruoti tarp pabėgėlių paliktą jų Lietuvoje turimą, imant nuo kainos tam tikrą nuosimtį. Bet tas finansininkų sumanymas tarp pabėgėlių nerado pritarimo ir sugriuvo. Be to komitetas tarpininkavo užsienio lietuviškių pasų išdavimui. Per šventes, Kūčių dieną, komiteto buvo suruoštos restoranė Kūčios. Lietuvių prisirinko labai daug, komitetas vaišino svečius raudonu vynu su pyragaičiais ir silkėmis. Buvo nemaža pasakyta gražių kalbų, tuomet dar gana optimistiskų. Pabėgėlių tarpe pasikalbėjimai sukosi apie karo įvykius.

Negalima praeiti nepaminėjus vieno įvykio, sukėlusio 1944 m. rudenį didelio susidomėjimo. Tai generolo Vlasovo žygis. Vlasovas buvo bolševikų armijos generolas, pasižymėjęs kovose. Patekęs į nelaisvę, perėjo vokiečių pusėn ir išgavo leidimą organizuoti iš rusų belaisvių, kurių buvo apie 5 milijonai, rusų tautinę kariuomenę ROA (ruskaja osvoboditelnaja armija). Lapkričio 14 dieną 1944 m. Pragos mieste, Čekų sostinėje, jis paskelbė manifestą, žadėdamas išvaduoti Rusiją nuo bolševikų, organizuodamas tautinę armiją. Pasirinko manifestui skelbti Pragos miestą, nes tikėjosi įgyti čekų simpatijų ir talkos. Mat čekai iš seno buvo žinomi kaip karšti Rusijos šalininkai. Anot manifesto, išlaisvinta nuo bolševikų Rusija turėjo būti be bolševikų, be kapitalistų ir be dvarininkų. Pavergtomis tautomis žadamos visokios laisvės, bet be atsiskyrimo teisės nuo matuškos.

Netrukus susidarė Rusijos tautų išlaisvinimo komitetas, į kurį įėjo ukrainiečiai, baltgudžiai, kalmikai, totoriai ir kiti. Į jį neįėjo Baltijos tautos, nes Hitleris jas norėjo pasilikti sau, o taip pat neįėjo ir lenkai; jie buvo padalinti tarp Rusijos ir Vokietijos. Vlasovo manifestas

sukėlė tarp įvairių tautų pabėgėlių didelę sensaciją ir naujų vilčių. Ejęs tuomet Berlyne laikraštis "Volia naroda" straipsnyje "Put k pobiede" (Kelias į pergalę) rašė: "mes neabejojame, kad tautos širdis nurodys vienintelę galimybę nugalėti priešą — visų priešbolševikinių jėgų susivienijimu vienam išsivadavimo žygiui. Ir mes neapsirinkom. Iki 17 gruodžio šis kelias liko ne tik rastas, bet ir praėjimas. Kalmykai ir ukrainiečiai, baltgudžiai ir kaukazičiai, turkistaniečiai ir rusai, kazokų atstovai ir armėnai vienbalsiai pareiškė pasiryžimą stoti į vieną frontą išlaisvinimo bare." Toliau tas pats laikraštis rašo: "Išlaisvinti negalima tik ginantis, bet ne dėl apsigynimo mes su sivenijom. Išlaisvinti galima tik einant pirmyn, atakuojant. Tas ir turi būti charakteringu mūsų taktikos ir strategijos bruožas. Kelias į tėvynę bus nelengvas, bet nereikia jį įsivaizduoti sunkesniu negu jis bus. Silpnos mūsų prieš bolševizmo pusės mums žinomos geriau, negu kam kitam. Mes žinom, kad bolševizmas ne tik divizijos ir kulkosvaidžiai. Jo Achillo kulnis ne tik prastai veikiančiam transporte ir paurisioje ekonomikoje, bet neįvyngime ir nereikalingume mūsų tautai jo pagrindinių idėjų. Mes žinom, kad mūsų manifesto idėjos, gimusios iš naujo supratimo karo tikslų ir iškilusios iš tikrosios tautos valios, yra veiksmingas ir sprendžiamas ginklas kovoje už laisvę".

Dėl išėjusio manifesto buvo daromi įvairiose vietose mitingai. Vienas jų buvo ir Vienoje. Tam mitinge teko būti ir man pačiam. Dalyvių buvo labai daug. Mitinge, be kitų kalbėtojų, buvo ir generolas Žilenkovas, generolo Vlasovo dešinioji ranka. "Mums grėsia kartuvių pavojus, bet tikime į pergalę ir drąsiai žengiamo į pavojų", kalbėjo gen. Zelenkovas. Jo ugninga kalba susilaukė didelių ovacijų. Plojimams nebuvo galo. Jo reiškiamos kalboje mintys į galimą išsivadavimą turėjo nepaprastą pasisekimą. Bet viltis į laukiamą rytų fronto pasisukimą į rytus mažėjo. Vieton to Hitleris gruodžio mėn., surinkęs geroką kumštį, pradėjo ofensyvą prieš Eisenhowerio dalinius. Jeigu jis būtų panaudojęs tą kumštį rytų fronte, gal būtų iš Vlasovo idėjų kas nors ir išėję. Atrodė, kad Vlasovo žygis daromas per vėlai, nes faktiškai karas jau buvo beveik praloštas. Galima manyti, kad ir pats Hitleris nelabai tikėjo Vlasovo žygiu, nes laisvai verbuoti karius į ROA iš belaisvių, daugumoje jau įjungtų į vokiečių armijos dalinius, neleidė. Kaip teko girdėti, Vlasovui buvo siūloma jo armiją organizuoti iš savanorių, dirbančių įvairiose įmonėse. Tačiau tų savanorių buvo ne per daug. Jie greičiau veržėsi į administracines vietas, negu į

eilinius ROA. Vlasovininkams dalei to nepasisekė į trumpą laiką sukurti žymesnę jėgą, galėjusią turėti įtakos karo eigai. Nežinint į beviltinę situaciją Vlasovo žygis turėjo šalininkų. Berlyne buvo įkurta įstaiga, kuri planavo Rusijos atstatymą. Ejo gandai, kad Vlasovui nepasisekė pasiekti visiško susitarimo su Hitleriu, kuris vis dar laikėsi principo, išdėstyto 1939 m. sutarty su Stalinu.

Tuo tarpu karas vyko toliau. Miesto bombardavimas stiprėjo. Pritrūkus karinių taikinių, oro puolimai prieš miestą vistiek nesiliovė. Gyventojai turėjo daug aukų. Kartais nepajėgdavo lavonų išimti iš griuvėsių. Lavoninėse kūnai buvo kraunami į štabelius, kaip malkos, ir laukdavo eilės, kad būtų palaidoti. Kapinių vervaltungai nepajėgdavo laiku apsidirbti. Oro puolimai iš priemiesčių perėjo į centrą. Baznyčia, kurioje Lietuvos pabėgėliai meldavosi, liko tiek apgriauta, kad teko pamaldas perkelti labiau į centrą į Karlskirchę. Po kiekvienos oro atakos būdavo nutraukiama vandentiekis ir elektros srovė. Tas parodydavo miesto gyvenimą. Pirmam becirkelį lig šiol buvo palyginti ramu. Bet vieną pavasario dieną — 12 kovą, 1945 m., mūsų "laimingos" dienos užsibaigė. Kaip įprasta, dešimtą valandą užlekia ant miesto amerikiečių orlaiviai. Subėgam į požemį, per garsiakalbį praneša, kad oro puolimas vyksta viršum I becirkio. Jau ir be garsiakalbio pradėdam suprastį, kad audra virš mūsų. Sprogimų smūgiai drebina mūsų milžinišką pastatą. Pasigendami, kad tarp mūsų nėra Teodoros O. Įbėgu į viršų, į mūsų kambarį, ir paskubom išsivedu ją į požemį... staiga mūsų namas sudreba, tarsi pašoka į viršų, šviesa užgęsta, patalpa prisipildo vienu akimirksniu firštų dulkių ir dūmų... Viršų balkiai, plytos, stiklai, byrapiškėdama žemyn... esam pasiryžę blogiansiam. Pasislėpę po skliautais laukiame... praėina 1, 2, 5 minutės — mes neužpilti. Pasigirsta dar sprogimas, namas vėl tarsi pašoka ir viskas pradeda

nurimti. Mėginam išeiti iš patalpos, gatvė užversta kalnais plytų, balkių ir šiukšlių. Visas iš gatvės pusės šonas mūsų namo neegzistuoja, buvęs mūsų pirmam aukšte kambarys yra dingęs; šalia mūsų kambario buvusiam įstaigos archyve vystosi ugnis, kurią Teodorai pasiseka užpilti vandeniu, tekančiu iš pramušto radiatoriaus. Dvi bombos, kritusios prie namo, sugriovė tik jo vieną šoną; kitoje gatvės pusėje 6 aukštų namas yra gavęs 5 bombas ir visas pavirtęs griuvėsiais ir dega. 280 žmonių, susirinkę jo slėptuvėje, užpilti. Atvykusi pagalba nepajėgia nieko padaryti.

Netekę buto, apsigyvenam požemy. Persikėlimas šį kartą buvo nepaprastai lengvas, nes nereikėjo gabenti jokių daiktų, — visi buvo sunaikinti.

Kovo mėn. buvo pajudėjus Vengrijos frontas; paskutinėmis to mėnesio dienomis sovietai užėmė vakarinę jos dalį ir įsiveržė į Austriją. Artėjo laikas, kada iškilė naujo bėgimo klausimas. Juo labiau, kad čia prisidėjo nauja bėgia. Prieš porą mėnesių sūnus, 14 metų jaunuolis, buvo padavęs prašymą įstoti į privatuską gimnaziją. Po ilgo laukimo dabar buvo iškvieštas į Vienos policijos vado biurą ir įregistruotas į Hitlerio jaunųjų organizaciją. Kad būtų galima ištrukti nuo to, reikėjo pakeisti butą. Pats likimas dabar teikė progą ieškoti buto kitur. Laikinais apsigyvenom Incendorfe, Vienos priemiestyje. Persikėlim tenai neužsiregistravę ir pradėjom ruoštis palikti Vieną.

(Pabaiga)

VAIKAS PASIGEDO TĖVO

Septinmetė mergaitė pasilipo savo motinai į skreitą ir su užuojauta sako: "Aš nenoriu tave nušūdinti, mamyte. Bet, pasakyk, kaip senai tėvelis mirė?"

"Ką tu, dukrytė", nustebo motina. "Jis nemirė, bet prieš dvejus metus pradėjo lošti golfą".

"NAUJIENOS" BOLŠEVIKAMS

YRA RAKSTAI JŲ AKYSE

Jau išėjo iš spaudos ir galima gauti knygu rinkoje

AMERIKOS LIETUVIŲ POLITIKA

Dr. Kazio Šidlausko knyga apie Amerikos lietuvių pastangas daryti įtakos krašto politiką. 102 psl. Kaina \$1.50.

Knygos bus išsiųstos, jei \$1.50 čekis arba Money Order bus pasiųstas tokiu adresu:

NAUJIENOS,

1739 So. Halsted St., Chicago, Ill. 60608

PASIMATYKIT SU STANLEY LITVINU

APIE SAVO NAMO INSULACIJOS PROBLEMAS

Dabar yra laikas tinkamai įrengti savo namą vasarai ir žiemai.

Mes turime išdirbtą reputaciją pilno pasirinkimo A-1 rūšies stako lentų ir namams materialų

CARR-MOODY LUMBER COMPANY

3039 SO. HALSTED STREET — TEL.: VICTORY 2-1272

STANLEY LITVINAS, Mgr. — LIETUVIAI SALESMONAI

MENO ŽINIOS

Redaguoja MIKAS ŠILEIKIS

Onos Baužys ir Alvydo Bičiūno paroda Jaunieji dailininkai nedaug parodo

Praėjusį šeštadienį, sausio 7 d., adresu 4012 Archer Avenue, St. Balzeko, Jr., Lietuvių Kultūros Muziejaus antrame aukšte buvo atidaryta dviejų jaunu dailininkų Onos Baužys ir Alvydo Bičiūno tapybos paroda. Buvo tikėtasi, jog bus daugiau darbų išstatyta, bet dėl vietos stokos, abu dailininkai išstatė tik po 6 darbus. Atidaryman susirinko nemažai žmonių, daugiausia meno bičiulių, kurių veidus tenka pamatyti beveik kiekvienos parodos atidarymuose.

Ligi šiol mūsų jaunieji dailininkai mažai kam buvo žinomi, nors abu lankė Chicagos meno Institutą ir kitas mokyklas. Abu gimė Lietuvoje. Ona Baužys gimė Jonišky, lankė Nazareth kolegiją Michigane ir ją baigė 1954 m. su B. A. laipsniu. Vėliau studijavo Chicagos Meno Institute ir Northwestern universitete. Dalyvavo grupinėse parodose, ir Lietuvių Jaunimo Kongreso surengtoje Chicagoje Čiurlionio galerijoje parodoje. Yra narė jaunųjų dailininkų grupės "Dailė", (pirmiau vadinosi J. L. D. Klubu).

Alvydas Bičiūnas gimė Kaune 1943 m. Lankė Crane Junior College Chicagoje, Chicagos Meno Institute studijavo jaunių klasėje, Loyolos universitete ir Ray-Vogue Art School. Dabar įstojo į Chicagos Mokytojų seminariją, kur ruošiasi mokytojo profesijai. Bičiūnas taip pat dalyvavo keliose dailės parodose ir yra laimėjęs premiją. Priklauso "Dailės" grupei.

Iš šešių dail. O. Baužys abstrakčių geometrinių formų aliejaus darbų, būdingi yra "Fantazija" ir "Peizažas". Čia nėra smulkių klėtkelių pasikartojimo, kaip kituose, bet laisvai išlaikyta spalvinė visuma. Be to, ji savo abstraktiniuose darbuose nežymiai sugestionuoja realistines formas, pvz. "Mergaitė su dviračiu" ir "Madona" paveiksluose.

Dail. Bičiūnas davė penkis juodas - baltas akrylinius darbus, išskyrus vieną, vad. "Mėnesiena", — spalvotą. Neblogas darbas "Centauras imasi", taip pat ir galvutės.

Balzeko muziejaus antrame aukšte iš tikrųjų buvo ankšta, nes sienos ir atskiri kambariai užimti įvairiais muziejiniiais eksponatais, vitrinomis viduryje salės, paveikslams paliktas tik vienas siauras koridorėlis, o suejusiai publikai, paroda pasidarė lyg ir nepastebima. Daugiausia atsilankiusie-

ji (kiti gal pirmą kartą), labiau domėjosi ponų Balzekų muziejine kolekcija, kuri tikrai gausi ir labai įdomi. Tenai yra įvairiausių istorinių dokumentų, jų tarpe Dr. J. Basanavičiaus, Dr. K. Griniaus rankraščių, valstybinių susirašinėjimų su užsieni valstybėmis, vokų su adresais, Mažosios Lietuvos pašto ženklų, Didžiosios Lietuvos pašto ženklų visos laidos. Yra buvusio Lietuvoj gubernatoriaus ikona ir pora kažkokios Lietuvoj cerkvės apaštalu Petro ir Mato bizantinio meno reljefų.

Apatiniame muziejaus skyriuje gausu įvairių priešistorinių kolekcijų, surinktų iš įvairių pasaulio kraštų. Yra viduramžių kariškų pabūklų, Lietuvos ūkiui reikalingų senų padargų, gintaro, senų, kirilicom rašytų lietuviškų maldaknygių ir t. t. Aprašyti muziejaus kolekcijas reikėtų atsidėjus, o čia buvo kaip ir naujas dalykas — parodos atidarymas, lyg ir naujos galerijos skyrius šalia nuolatinių muziejaus eksponatų.

Paroda tęsis iki galo šio mėnesio. Muziejaus lankymo valandos nuo 1:00 iki 4:30 p. pietų. Įėjimas nemokamas.

Vakar buvo atidaryta Edouard Manet paroda

Vienas pirmųjų iš
impresionistų

Chicagos Meno Institute vakar iškilmingai buvo atidaryta vieno iš prancūzų impresionistų pirmūnų Edouard Manet

Henri Fantin - Latour Manet portretas.

(1832 - 1883) kūrybos paroda Morton Wing salėse. Ši Manet paroda buvo atkelta iš Philadelphia Meno muziejaus ir pasiliks čia iki vasario 19 d. Amerikiečiams buvo sudaryta proga pamatyti Manet parodą visame pilnime, kurį tada prancūzai apšaukė barbaru. Dabar meno pa-

Parodos atidaryme iš kairės į dešinę: dailininkai Alvydas Bičiūnas, Ona Baužienė, Eleanor Zapolis, Stanley Balzekas, Jr., Frank Zapolis, prof. Adomas Varnas, A. Zelis ir Mikas Šileikis.

Foto Cas Norvilas

saulis gėrisi ne tik jo, bet ir jo amžininkų impresionistine kūryba.

Parodos atidarymo išvakarėse buvo keletas paskaitų, kurias pakartotinai skaitė Manet meno žinovas p. Hamilton.

Apie pačią parodą platesnių žinių duosime kita proga.

Dailininkas kun. P. Brazauskas garsėja

Dirba monumentalinėje
tapyboje

Ponia F. Visbarienė prisiuntė mums iškarpa iš "Eugene Register - Guard" gruodžio 25 d. laidos, kur įdėta dvi dail. kun. Pijaus Brazausko tapybos nuotraukos. Vienoj nuotraukoje pavaizduojama Mindaugas, kaip "pirmas lietuvis krikščionis", kariai ir tų laikų kostiumuose žmonės. Šis didelis paveikslas nutapytas Sacred Heart ligoninės sienoje. Antrasis religinis paveikslas, "Stainelė Belliejuje", taip pat turi lietuviškų motyvų. Iš nuotraukų atrodo, kad žmonių figūros paprastos, bet stiprios, aiški, tvirta linija, kaip ir visuomet kun. Brazauskas pabrėžia savo figūrinėje tapyboje dinamiškumą.

Kun. P. Brazauskas jau 61 metų amžiaus, bet nuotraukoje šalia savo kūrinio, atrodo jaunas. Gimė Lietuvoje ir tenai mokėsi meno. Vėliau gavęs vyskupo stipendiją, studijavo Paryžiuje. Dabar yra minėtos ligoninės kapelionas. Kun. Brazauskas garsėja kitataučių tarpe.

Motery menininkių, rašytojų paroda

Amerikos Nacionalinės Lygos moterų menininkių (įvairių sričių) ir rašytojų Chicagos skyrius surengė parodą Palette and Chisel Academy of Fine Arts, 1012 N. Dearborn St., kurios atidarymas įvyko praėjusį sekmadienį.

Išstatyta 42 darbai — aliejus, pastelė ir akvarėlė. Premijas laimėjo už geriausį portretą Rosa Lee, Helen Clute York laimėjo premiją už abstraktinį kolažą, Magdalene Pallasch už "Popietį Romoje" (peizažas), Nelly Deachman už "Japonišką naturmortą", Lucille Carr laimėjo pagyrimo laukštą už "Clyceria Canadensis" — medžio raizinį. Buvo suteikta ir daugiau premijų.

Galima sakyti, premijos ir

buvo paskirtos už geriausius parodoj darbus.

Paroda baigsis sausio 26 d. Įėjimas nemokamas.

ČIURLIONIO GALERIJOJE BUS ŠIOS PARODOS:

Vasario 4 d. iki vas. 12 d. bus dail. K. Zoromskio paroda. Išstato 33 tapybos darbus.

Kovo mėn. bus jaunųjų dailininkų grupės "Dailė" paroda.

Bal. mėn. — Vlodo Vaitekūno paroda.

Gegužės mėn. — A. Petrikonio paroda.

20-to šimtmečio žydų paroda

Sears Vincent Price galerijoje, 140 E. Ontario St., Chicagoje iki sausio 21 d. vyksta 20-to šimtmečio žydų meno paroda, kurioje dalyvauja 12 dailininkų, tame skaičiuje Marc Chagall.

Barbarizmai ir naujadarai

B. Žuvėdra Argentinos Lietuvių Balse straipsnyje "Mūsų kalbos grynumas ir priimtinos sveltimbės" pateikia keletą įdomių naujadarų ir barbarizmų pavyzdžių. Taip, jis rašo, čekų kalbininkai buvo "sučekinę" tokius tarptautinius žodžius kaip:

Teatrą jie pavadino — divaldo; demokratija pas juos vadinama — lidovlada; etnografija — narodopis; geografija — zemepis; biografija — žipovis ir t. t.

Latviai telefoną buvo pavadinę "talrunis", bet tokis pavadinimas neįgijo pilietinių teisių. Telefoną visi vadina telefonu.

Ir Lietuvoje buvo tokių "kalbininkų", kurie siūlė tarptautinį žodį biografiją pavadinti buitpieša, o nekrologą — mirčioraša.

Apie barbarizmus jis rašo:

Argentinoje vienas pilietis sako: Ta kažė savo pozais mano makabilį suruinavo. (Ta gatvė savo duobėmis mano automobilį sugadino). Arba: Karniserijoje čiurisai, sanagorijos ir čiaučės valė doble kaip semana pasada. (Mėsinėje dešrelės, morkos ir ankštys dvigubai kainuoja negu pereitą savaitę).

Barbarizmams pasiduoda ir JV lietuviai, sakydami: Džanukas išrūnino ant stryto ir susifaitavo su boisais ant kornerio. (Jonukas išbėgo gatvėn ir susimušė su vaikais ant kampo).

Tūli Prūsų lietuviai sakydavo: Snelbonė per niekadėjus papleišinta tapė. (Greitąjį traukinį piktadariai išsprogdino).